

ÉTICA E DEONTOLOXÍA PROFESIONAL EN PSICOLOXÍA

Carmen del Río Sánchez
Presidenta da Comisión de Ética e Deontoloxía
do Colegio Oficial de Psicología de Andalucía
Occidental (COPAO)
e-mail: cdelrio@us.es

RESUMO Neste traballo coméntanse os medios que teñen os colexios profesionais, segundo o Consello de Ética da EFPA (2015), para asegurar que os colexiados actúan de forma ética e axeitada: 1) a formulación e difusión dun código ético, 2) a regulación da formación inicial na materia, 3) a existencia de requisitos para o mantemento e o desenvolvemento da capacidade para practicar de forma competente e ética e 4) que se conte cun réxime disciplinario e con procedementos para avaliar as reclamacións ou as denuncias que se formulen contra os colexiados. No noso país estes medios aínda non se desenvolveron na súa totalidade, aínda que si existen requisitos para o mantemento e desenvolvemento dunha práctica de calidade e cóntase con procedementos disciplinarios, aínda está pendente a revisión e adaptación do noso código deontolóxico ao metacódigo da EFPA e aos novos desenvolvementos éticos e cambios lexislativos. E, especialmente, segue existindo un déficit importante no que concirne á existencia dun sistema de formación estable sobre aspectos éticos/legais que garanta o manexo axeitado nestes aspectos por parte de todos os profesionais. Este déficit,

agás excepcións que se comentan, obsérvase tanto nas esixencias formativas previas á colexiación (nos estudos de grao, de mestrado ou nos cursos de formación organizados polo propio colexio) como na actualización permanente dos xa colexiados mediante cursos ou seminarios cunha programación frecuente onde se poidan debater todos os novos progresos e se traballe o tratamento e a resolución de dilemas éticos. Existen diferentes modelos que son de utilidade para a resolución de dilemas éticos e case todas as asociacións inclúen algún nos seus códigos. Neste texto describimos o modelo que desenvolveu o Consello de Ética da EFPA (2015) cos pasos que deben seguir ante unha situación que implique un dilema ético.

PALABRAS CHAVE Código deontolóxico, garantías éticas, formación en ética, dilemas éticos.

INTRODUCCIÓN

A práctica da psicoloxía como disciplina científica ou como servizo público fundaméntase en dous piares: por un lado, as habilidades e os coñecementos científico-técnicos adquiridos a través da investigación e da práctica psicolóxica ao longo do tempo e, por outro, a reflexión ética e moral. Consecuentemente, estamos de acordo co acertado comentario de Puerta (2001) con respecto a que «só a combinación dunha boa formación técnica e de altos valores éticos e morais pode proporcionar resultados profesionais óptimos e unha atención humana de calidade» (p. 47).

A psicoloxía organizada só existe desde hai pouco máis de cen anos. Non foi ata finais do século XIX cando se crearon laboratorios para o estudo da psicoloxía, aínda que non a representaban necesariamente como disciplina independente (Lindsey, 2009). As asociacións máis antigas son a Asociación Americana de Psicoloxía (American Psychological Association, APA) e a Sociedade Británica de Psicoloxía (the British Psychological Society, BPS), e estas foron fundamentais no desenvolvemento dos

códigos éticos actuais. No noso país, o primeiro código como tal (aínda vixente) data de 1987, aínda que existían polo menos tres documentos deontolóxicos anteriores (Bermejo, 2009). O código da APA considérase o primeiro, aínda que non se aprobou ata 1953, e a súa última versión entrou en vigor en 2003 (aínda que foi lixeiramente emendado en 2010). En Europa, a maioría dos países membros da Federación Europea de Asociacións de Psicólogos (The European Federation of Psychologists' Associations, EFPA) desenvolveron (ou adaptaron) os seus códigos éticos seguindo as directrices do metacódigo que a EFPA aprobou en 1995 e que se revisou en 2005. Nel establécense todos os aspectos que deberían contemplar os códigos de cada unha das asociacións (ou colexios profesionais) europeas adscritas, conformando así que condicións mínimas deben incluír e que aspectos nunca deben entrar en contradición co regulado no metacódigo. Con todo, deixa liberdade para que cada colexio elabore o seu código específico sempre que respecte eses condicionantes. Resumindo, coa aceptación do metacódigo por parte dos distintos colexios ou asociacións, asegúrase que os diferentes códigos nacionais non estean en conflito, que se baseen nos mesmos principios e que teñan un contido comparable.

GARANTÍAS PARA UNHA PRÁCTICA PROFESIONAL DE CALIDADE

O Consello de Ética da EFPA (2015) indicou que os colexios profesionais teñen catro medios para asegurarse de que os colexiados actúan de forma ética e axeitada: 1) a formulación e a difusión dun código ético, 2) a regulación da formación inicial na materia, 3) a existencia de requisitos para o mantemento e o desenvolvemento da capacidade para practicar de forma competente e ética e 4) que se conte cun réxime disciplinario e procedementos para avaliar as reclamacións ou as denuncias que se formulen contra os colexiados. Estes aspectos atópanse cubertos de forma irregular nos distintos países. A continuación, centrarémonos en comentalos en relación co noso país.

A PRÁCTICA DA
 PSICOLOXÍA COMO
 DISCIPLINA CIENTÍFICA
 OU COMO SERVIZO PÚBLICO
 FUNDAMÉNTASE EN DOUS
 PIARES: POR UN LADO, AS
 HABILIDADES E OS COÑECI-
 MENTOS CIENTÍFICO-TÉCNICOS
 ADQUIRIDOS A TRAVÉS DA
 INVESTIGACIÓN E DA PRÁCTICA
 PSICOLÓXICA AO LONGO DO
 TEMPO E, POR OUTRO, A
 REFLEXIÓN ÉTICA E MORAL.

1. A formulación e difusión dun código ético

En España contamos cun código deontolóxico vixente desde 1987, aínda que sufriu pequenas modificacións en 2010 para adaptarse á Lei 25/2009 (Lei Ómnibus) e en 2014 seguindo o criterio da Comisión Nacional de Competencia (CNC, actualmente CNMC) que afectan fundamentalmente aos artigos que facían algunha referencia aos honorarios. O contido segue sendo o mesmo nos aspectos fundamentais.

En xeral, todos os códigos éticos caracterízanse, de xeito explícito ou implícito, por conter dous elementos: uns principios éticos e unhas declaracións sobre a práctica que normalmente están redactadas en forma de normas de obrigado cumprimento que especifican como os profesionais poden actuar apropiadamente (Lindsey, 2009). A profesión da psicoloxía fundáméntase nos valores éticos que comparten todos os psicólogos, tanto españois como europeos e de outros ámbitos internacionais. Os valores compartidos por todos son a xustiza, a igualdade e o respecto pola autonomía e pola dignidade das persoas. Estes valores aplícanse a través de principios que pretenden mellorar a calidade de vida dos cidadáns e actuar en función dos seus mellores intereses. Co obxectivo de buscar o entendemento común e a converxencia entre as súas organizacións membros, recentemente o Consello de Ética da EFPA elaborou un modelo de código (que complementa o metacódigo) coa pretensión de proporcionar orientación e pautas mediante as cales tanto os psicólogos como os colexiados profesionais poidan informar da práctica da psicoloxía e mellorar a competencia profesional, independentemente de a que colexio concreto pertencen ou en que país se exerza, xa que todos están suxeitos aos mesmos principios éticos. Este modelo de código tamén inclúe directrices sobre a elaboración de procesos disciplinarios que puidesen abrirse ou denuncias interpostas polos usuarios por suposta mala praxe.

O logro desta converxencia, segundo indica o propio Consello de Ética da EFPA (2015), debe entenderse como unha aspiración a longo prazo (2030) e deixa espazo para unha transición gradual e natural entre os respectivos marcos éticos e os códigos

NO METACÓDIGO DA EFPA ESTABLÉCENSE TODOS OS ASPECTOS QUE DEBERÍAN CONTEMPLAR OS CÓDIGOS DE CADA UNHA DAS ASOCIACIÓNS (OU COLEXIOS PROFESIONAIS) EUROPEAS ADSCRITAS, CONFORMANDO ASÍ QUE CONDICIÓNS MÍNIMAS DEBEN INCLUIR E QUE ASPECTOS NUNCA DEBEN ENTRAR EN CONTRADICIÓNS REGULADO NO METACÓDIGO. CON TODO, DEIXA LIBERDADE PARA QUE CADA COLEXIO ELABORE O SEU CÓDIGO ESPECÍFICO SEMPRE QUE RESPECTE ESES CONDICIONANTES.

dos distintos países. Canto á aplicación do modelo código debe terse en conta que os códigos éticos poden diferir dependendo das diferentes lexislacións dos países. Nalgúns, os códigos están legalmente recoñecidos e son parte do sistema disciplinario legal. Ademais, suponse que poden existir diferenzas entre as normas sociais dos distintos países con respecto ao que é culturalmente aceptable.

O obxectivo xeral do modelo de código de ética é proporcionar orientación sobre como aplicar os principios éticos na práctica profesional de forma que aumente a conciencia ética e a reflexión. Os seus obxectivos concretos son: 1) servir de apoio aos psicólogos en situacións en que estean obrigados a posicionarse sobre cuestións éticas, 2) protexer os clientes de accións desaxeitadas e/ou daniñas, 3) apoiar a cooperación entre psicólogos e entre psicólogos e outros profesionais, 4) conservar e mellorar a confianza do público na profesión da psicoloxía, 5) servir de base para a creación de directrices e marcos para as distintas áreas de especialización dentro da psicoloxía e 6) servir de base para a creación de procedementos e estruturas para o manexo das denuncias e de asuntos relacionados por parte das asociacións membros.

Ata o momento de peche deste capítulo, malia que o noso colexio é membro da EFPA, aínda non se culminou o proceso de revisión e de adaptación do código deontolóxico vixente ao metacódigo, polo que consideramos necesario que continúen os traballos iniciados xa hai máis dunha década e cuxas motivacións xa explicou Bermejo (2009), non só no senso de buscar o entendemento común e a converxencia entre todos os psicólogos europeos, senón na súa adaptación aos progresos recentes en ética e os cambios lexislativos no noso país.

2. A regulación da formación inicial

Respecto á formación inicial dos colexiados nesta materia, tamén hai moitas diferenzas entre uns colexios e outros. En primeiro lugar, é certo que no Grao de Psicoloxía é obrigatorio a formación en ética profesional e, se isto se levase a cabo

O CONSELLO DE ÉTICA DA EFPA (2015) INDICOU QUE OS COLEXIOS PROFESIONAIS TEÑEN CATRO MEDIOS PARA ASEGURARSE DE QUE OS COLEXIADOS ACTÚAN DE FORMA ÉTICA E AXEITADA: 1) A FORMULACIÓN E A DIFUSIÓN DUN CÓDIGO ÉTICO, 2) A REGULACIÓN DA FORMACIÓN INICIAL NA MATERIA, 3) A EXISTENCIA DE REQUISITOS PARA O MANTEMENTO E O DESENVOLVEMENTO DA CAPACIDADE PARA PRACTICAR DE FORMA COMPETENTE E ÉTICA E 4) QUE SE CONTE CUN RÉXIME DISCIPLINARIO E CON PROCEDEMENTOS PARA AVALIAR AS RECLAMACIÓNS OU AS DENUNCIAS QUE SE FORMULEN CONTRA OS COLEXIADOS.

axeitadamente en todas as facultades, suporía que, polo menos, os mozos psicólogos terían unha formación suficiente antes de colexiarse, mais, desafortunadamente, non se trata da mesma forma en todas as facultades. Nalgunhas optouse pola «ensinanza transversal», é dicir, a pretensión de que nas distintas disciplinas sexan os profesores quen se encarguen de transmitir os coñecementos que teñan relación coa súa materia en particular, pero iso resultou totalmente insuficiente. Non obstante, nalgunhas facultades, como por exemplo na de Sevilla, optouse por organizar a ensinanza como unha disciplina independente e obrigatoria (de 6 créditos) situada no último curso do grao (4º curso) onde se imparten, fundamentalmente a partir do estudo de casos, todos os coñecementos básicos en aspectos éticos e legais que un psicólogo debe ter antes de comezar o seu exercicio profesional. Posteriormente, no Mestrado en Psicoloxía Xeral Sanitaria, afóndase nos aspectos que teñen que ver coa psicoloxía clínica. Esta materia, tanto no grao como no mestrado, impartiuse con éxito e con grande aceptación por parte do alumnado desde que se adaptaron as ensinanzas universitarias ao EEES (proceso de Bolonia; del Río, 2009).

Nalgúns colexios impártense cursos de actualización e de reciclaxe sobre aspectos éticos e legais para colexiados que non tiveron a oportunidade de formarse nestes temas tan relevantes ou para aqueles que recibiron algunha formación e desexan manter unha actualización permanente e, sobre todo, ter a oportunidade de debater con outros compañeiros as situacións que implican dilemas éticos e que con frecuencia xorden na práctica profesional. De todos xeitos, está claro que a formación en ética e deontoloxía é fundamental, tanto nas ensinanzas de grao e nos mestrados como para os profesionais que exercen. Proximamente publicaremos os resultados dunha investigación que estamos a realizar a nivel nacional sobre os coñecementos e as condutas axustadas aos requirimentos éticos e legais en profesionais que exercen na asistencia sanitaria pública, psicólogos clínicos, psiquiatras, MIR de psiquiatría e PIR, onde un dos elementos que se investigan é a relación entre a formación e a boa praxe de acordo cos criterios éticos e/ou legais. Consideramos

NO NOSO PAÍS
ESTÁ PENDENTE
A REVISIÓN E A
ADAPTACIÓN DO
NOSO CÓDIGO
DEONTOLÓXICO AO
METACÓDIGO DA
EFPA E AOS NOVOS
PROGRESOS EN ÉTI-
CA E AOS CAMBIOS
LEXISLATIVOS.

que é totalmente imprescindible a formación e o adestramento na resolución de dilemas éticos a partir do estudo de casos, método que demostrou ser máis eficaz (del Río, 2009).

Algunhas asociacións tan relevantes como a APA teñen como requisito que todos os que pretendan asociarse cursaran un mínimo de horas de formación en ética. De implantarse medidas similares no noso país, corríxiranse os déficits que algúns novos graduados traen no seu currículo académico pola insuficiente formación. Por outra banda, tamén consideramos necesario que os colexios organicen cursos e/ou seminarios cunha frecuencia suficiente para os psicólogos que exercen. A experiencia nas comisións deontolóxicas demostra que algúns profesionais, mesmo con moitos anos de profesión, tamén presentan carencias e isto explicaría que as denuncias dos usuarios ante estas comisións aumenten considerablemente ano tras ano. As causas? Ao noso ver, un código pouco claro e non actualizado (ademais de pouco manexado por moitos profesionais) e importantes cambios lexislativos que non son coñecidos (ou coñecidos dabondo) e que teñen unha grande influencia na práctica profesional no momento actual. Entre eles poderíamos destacar todos os aspectos relacionados coa autonomía dos usuarios e co consentimento informado (tanto de adultos como de menores suxeitos ao consentimento por representación), coa confidencialidade e co arquivo e custodia dos datos psicolóxicos (considerados como de protección alta) e, moi especialmente, con fallos na realización de informes periciais, sobre todo en casos de conflitos matrimoniais (informes sobre garda e custodia, idoneidade parenteral, etc.) que son, sen dúbida, os que presentan un maior número de denuncias e conducen á apertura de expedientes disciplinarios e de sancións por parte das respectivas xuntas de goberno. Por outra banda, a estes aspectos comentados hai que engadirllles o maior coñecemento dos usuarios sobre os seus dereitos e sobre o que sería unha boa praxe, e a influencia dos avogados que, por exemplo, nos temas sobre os que máis denuncias se interpoñen comentados anteriormente (os informes periciais en conflitos matrimoniais), naqueles casos en que se presentan informes que non lles son favorables no seu obxectivo

NO GRAO DE PSICOLOXÍA É OBRIGATORIA A FORMACIÓN EN ÉTICA PROFESIONAL E, SE ISTO SE LEVASE A CABO AXEITADAMENTE EN TODAS AS FACULTADES, SUPORÍA QUE, POLO MENOS, OS MOZOS PSICÓLOGOS TERÍAN UNHA FORMACIÓN SUFICIENTE ANTES DE COLEXIARSE, MAIS, DESAFORTUNADAMENTE, NON SE TRATA DA MESMA FORMA EN TODAS AS FACULTADES.

de gañar o preito, recomendan aos seus clientes que denuncien os peritos que os elaboraron ante as comisións deontolóxicas dos colexios co propósito de tentar invalidar ou deixar sen efecto tales informes.

3. A existencia de requisitos para o mantemento e o desenvolvemento da capacidade para practicar de forma competente e ética

O Consejo General de la Psicología de España acadou ou está traballando por si mesmo (ou en colaboración con organismos internacionais, como a EFPA, por exemplo) para acadar, consolidar, etc. especialidades (psicología clínica, psicología xeral sanitaria, forense, etc.), certificacións (Europsy, Psicoterapia, etc.), divisións..., así como moitas outras medidas implantadas polos colexios territoriais, como as distintas acreditacións que teñen como obxectivo potenciar o grao de competencia e capacitación dos profesionais da psicología nos distintos ámbitos do exercicio profesional.

4. Contar cun réxime disciplinario e procedemento para avaliar as reclamacións ou denuncias que se formulen contra os colexiados

Todos os colexios españois dispoñen dun sistema disciplinario nos seus propios Estatutos, aínda que é un desexo compartido por moitos que exista un único procedemento para todos os colexios do noso país.

DILEMAS ÉTICOS E PROCESO DE TOMA DE DECISIÓNS

Os psicólogos vémonos involucrados con frecuencia en situacións que supoñen dilemas éticos sen que teñamos unha orientación clara sobre cal é a decisión máis axeitada que deberíamos tomar. Como indica o Consello da EFPA (2015), debemos ter coñecemento da existencia de tales dilemas éticos na práctica

NALGÚNS COLEXIOS
 IMPÁRTENSE CURSOS
 DE ACTUALIZACIÓN
 E DE RECICLAXE
 SOBRE ASPECTOS
 ÉTICOS E LEGAIS
 PARA COLEXIADOS
 QUE NON TIVERON
 A OPORTUNIDA-
 DE DE FORMARSE
 NESTES TEMAS TAN
 RELEVANTES OU
 PARA AQUELES QUE
 RECIBIRON ALGUN-
 HA FORMACIÓN E
 DESEXAN MANTER
 UNHA ACTUALIZA-
 CIÓN PERMANENTE
 E, SOBRE TODO, TER
 A OPORTUNIDADE DE
 DEBATER CON OU-
 TROS COMPAÑEIROS
 AS SITUACIÓNS QUE
 IMPLICAN DILEMAS
 ÉTICOS E QUE CON
 FRECUENCIA XOR-
 DEN NA PRÁCTICA
 PROFESIONAL.

profesional e asumir a responsabilidade de buscar solucións para resolvelos.

A pesar dos códigos éticos e das diferentes directrices ou guías que xa elaboraron os distintos colexios profesionais e organizacións como a EFPA, as novas tecnoloxías de investigación, os cambios legislativos e a crecente preocupación da comunidade pola protección dos dereitos individuais presentan continuamente novos e complexos dilemas éticos (del Río, 2007). Nestas situacións o psicólogo ten que tomar decisións particulares sen que exista a posibilidade de atopar unha resposta universal (Cláudio, 2009).

Como indicamos noutro lugar (del Río, 2007), cando non poidamos acollernos a unha norma específica, ben porque realmente non exista para ese caso concreto ou porque se producen conflitos entre principios ou regras morais ou mesmo entre distintas leis e, xa que logo, a única forma de cumprir cunha obrigaición sexa infrinxindo outra, Beauchamp e Childress (1999) propoñen un procedemento de reflexión moral para a resolución dos devanditos conflitos: a deliberación. Trátase de analizar o repertorio completo dos cursos de acción posibles co fin de ponderar as vantaxes e os inconvenientes de cada un deles e optar polo que maximice os valores en xogo, é dicir, polo que se considere mellor. De calquera xeito, é obvio que, empregando este modelo, non se pode garantir que ao final de todo o proceso todos os profesionais opten pola mesma solución ou crean que un determinado curso de acción sexa o máis correcto. En calquera caso, a decisión que finalmente tomemos se seguimos os pasos adecuados seguramente será coherente e, chegado o caso, poderán avaliala os organismos colexiais e as instancias legais de presentarse unha queixa ou unha denuncia perante os mesmos. En todos os casos en que teñamos que tomar decisións que poidan estar «no límite» con respecto a normas éticas e/ou legais, é conveniente que rexistremos todas as nosas argumentacións e os pasos seguidos co propósito de que, se fose necesario, sexamos capaces de proporcionar unha explicación razoada da execución da nosa conduta profesional ao longo do proceso. Tamén é recomendable que consultemos

OS PSICÓLOGOS
VÉMONOS INVOLUCRADOS CON
FRECUENCIA EN
SITUACIÓNS QUE
SUPOÑEN DILEMAS
ÉTICOS SEN QUE
TEÑAMOS UNHA
ORIENTACIÓN CLARA
SOBRE CAL É A DECI-
SIÓN MÁIS AXEITADA
QUE DEBERIAMOS
TOMAR.

con outros colegas e/ou coa Comisión Deontolóxica do noso colexio, sobre todo cando preveamos que tales persoas ou instancias puidesen engadir información e/ou obxectividade ao proceso da toma de decisións. Malia que a responsabilidade da decisión polo curso de acción ou pola estratexia seleccionada nos concirne solo a nós (o profesional que toma a decisión), a busca e a consideración da devandita axuda reflicte, sen dúbida, un tratamento ético no mencionado proceso de busca de solucións (del Río, 2005).

Na maioría das ocasións, o proceso de toma de decisións éticas ten que producirse moi rapidamente e, polo tanto, é necesario que contemos con estratexias e con adestramento dabondo para unha fácil resolución do dilema. Nas situacións para as que existen orientacións e normas claras e nas cales non hai conflitos entre principios, pódense tomar de forma case inmediata. Non obstante, cando dous ou máis principios entran en colisión, o dilema non é tan doado de resolver e requírense deliberacións que poden consumir moito tempo.

No modelo de código da EFPA (2015) establécense parámetros dentro dos cales se deben facer xuízos profesionais. Con todo, non pode, e non ten como obxecto, chegar a resposta a cada dilema ético co que un psicólogo se pode enfrontar. Baseándose na información das enquisas realizadas a psicólogos, nos datos sobre as consultas formuladas polos colexios profesionais e na información procedente de queixas (ou denuncias formais), indican que hai certas áreas de traballo que producen a maioría de preocupacións sobre cuestións éticas. Estas áreas de interese inclúen: 1) relacións duais ou múltiples; 2) normas pouco claras ou inadecuadas sobre a práctica profesional (o psicólogo non é consciente ou fai caso omiso dos procedementos empregados habitualmente polos seus compañeiros ou outros profesionais en traballos similares); 3) violación da confidencialidade, por incumprir normas e obrigas e non aclarar previamente as condicións coas partes interesadas; 4) incompetencia profesional, por declaracións non fundamentadas e enganosas ou cando existen salvagardas e seguimento insuficientes en ámbitos novos de traballo; 5) cuestións de investigación, incluída

AÍNDA ACTUANDO
 CON PRUDENCIA
 E CON COIDADADO,
 VANSE PRODUCIR DI-
 FICULTADES ÉTICAS.
 EXISTEN DIFERENTES
 MODELOS DE TOMA
 DE DECISIÓNS QUE
 SON DE UTILIDADE
 PARA O TRATAMEN-
 TO E A RESOLUCIÓN
 DE DILEMAS ÉTICOS,
 E CASE TODAS AS
 ASOCIACIÓNS IN-
 CLÚEN ALGÚN NOS
 SEUS CÓDIGOS.

a falsificación de datos, a non obtención do consentimento, o plaxio, o non recoñecemento de xeito adecuado do traballo ou as achegas de outros, etc.; 6) problemas de saúde do profesional que afecta o seu rendemento ou a súa conduta e que poden levar ao descrédito da profesión ou do colexio profesional; e 7) informes escritos de clientes que inclúen información de terceiras partes.

Moitas das preocupacións anteriores supoñen un comportamento pouco ético, pero outras implican máis ben falta de información, mala planificación ou descoido. A práctica reflexiva, o apoio mutuo e a transparencia da actividade profesional evitarían os problemas que se producen ou o desenvolvemento de preocupacións graves.

Non obstante, aínda actuando con prudencia e con coidado, vanse producir dificultades éticas. Existen diferentes modelos de toma de decisións que son de utilidade para o tratamento e a resolución de dilemas éticos, e case todas as asociacións inclúen algún nos seus códigos. Un dos máis completos é o que elaborou a Asociación Canadense de Psicoloxía (ACA), o cal levamos usando nós ata agora nas nosas clases e seminarios sobre dilemas e que está descrito en Del Río (2007). Neste texto imos describir o que desenvolveu o Consello de Ética da EFPA (2015) adaptando os temas básicos. Segundo este modelo, os pasos que se deben seguir ante unha situación que implique un dilema ético son:

- Identificar os aspectos relevantes.
- Cales son os parámetros da situación (contexto)?
- Hai evidencias de investigación que poidan ser relevantes no caso?
- Existe orientación xurídica?
- Que aconsellan os compañeiros?
- Hai orientación dispoñible desde os colexios profesionais ou outros órganos pertinentes?
- Identificar os clientes e outras partes interesadas e obter en conta os seus puntos de vista.

- Utilizar o modelo de código de ética para identificar os principios éticos involucrados.
- Avaliar os dereitos, as responsabilidades e o benestar dos clientes e outras partes interesadas.
- Xerar distintas estratexias ou cursos de acción alternativos, preferentemente con outros compañeiros que poidan actuar como grupo de orientación.
- Establecer unha análise sobre risco/beneficio tanto a curto como a longo prazo das consecuencias deses posibles cursos de acción.
- Tomar a decisión despois de comprobar que o razoamento seguido é lóxico, lúcido e consistente. Documentar o proceso de toma de decisións que debe incluír os distintos puntos de vista posiblemente contraditorios.
- Asumir a responsabilidade e controlar os resultados.
- Pedir desculpas se os resultados fosen negativos. Moitas das denuncias formais son a miúdo a única forma que ten o cliente de obter un recoñecemento do seu malestar. Dicar «síntoo» non significa admitir de forma automática a responsabilidade.
- Facer todo o posible para corrixir os efectos negativos e seguir involucrado no proceso da toma de decisións.
- Aprender do proceso en si mesmo, das opinións doutros e do colexio profesional (Comisión de Ética y Deontoloxía).
- Aínda que o proceso descrito poida parecer excesivo, o pensamento que está detrás das decisións éticas debe ser claro, especialmente cando o tempo é breve e/ou onde están involucrados altos niveis de emoción e risco.

CONCLUSIÓNS

Os colexios españois gozan de boa saúde nalgúns aspectos que a EFPA sinalou como garantías para asegurar que os colexiados poidan manter unha práctica de calidade conforme aos principios éticos, tales como a existencia de requisitos para o mantemento e o desenvolvemento da capacidade para practicar de xeito competente e ético, como contar cun réxime disciplinario e con procedementos para avaliar as reclamacións ou as denuncias que se formulen contra os colexiados. Con todo, no noso país está pendente a revisión e a adaptación do noso código deontolóxico ao metacódigo da EFPA e aos novos progresos en ética e aos cambios legislativos. E, sobre todo, a gran materia pendente (naqueles colexios en que aínda non se instaurou) é, ao noso ver, a promoción dun sistema de formación estable sobre aspectos éticos/legais en forma de cursos ou seminarios e cunha frecuencia suficiente para permitir o acceso a todos os colexiados, sexa cal for o seu ámbito de traballo. Alén diso, sería recomendable que en todos os cursos de formación organizados polos colexios, independentemente da súa materia, se deixe un espazo para debater cos colexiados inscritos sobre os aspectos éticos relacionados con esa temática en particular.

REFERENCIAS

- Beauchamp T. L. e Childress, J. F. (1999). *Principios de ética biomédica*. Barcelona: Masson.
- Bermejo, V. (2009). Motivaciones para la revisión y cambios en el Código Deontológico de la profesión de Psicología. *Papeles del Psicólogo*, 30(3), 195-206.
- Cláudio, V. (2009). Entre los caminos A y B elijo el incierto C: el Bien, el Mal y los dilemas éticos. *Papeles del Psicólogo*, 30(3), 235-243.
- Consello de Ética (Board of Ethics) da EFPA (2015). *Model Code of Ethics*. Recuperado de <http://ethics.efpa.eu/guidelines/>
- Del Río, C. (2005). *Guía de ética profesional en Psicología Clínica*. Madrid: Pirámide.

- Del Río, C. (2007). Dilemas éticos relacionados con la confidencialidad. *Informació Psicològica*, 90, 12-27.
- Del Río, C. (2009). La docencia de la ética profesional en los estudios de Psicología en España. *Papeles del Psicólogo*, 30(3), 210-219.
- European Federation of Psychologists Associations (EFPA) (1995). *Meta Code of Ethics*. Recuperado de <http://www.efpa.be> (versión en papel en: Alcalde, M. J. y del Río, C. (2001). Meta-código de ética de la Federación Europea de Asociaciones de Psicólogos (EFPA): Traducción y adaptación al castellano. *Infocop*, 80, 36-39).
- European Federation of Psychologists Associations (EFPA) (2005). *Meta-code of ethics*. Recuperado de <http://ethics.efpa.eu/meta-code/>
- Lindsey, G. (2009). Ética profesional y psicología. *Papeles del Psicólogo*, 30(3), 184-194.
- Puerta, A. (2001). Formación, calidad humana y ejercicio de la profesión del psicólogo. *Informació Psicològica*, 77, 45-48.